

KYMMENEN TEESIÄ TIETEEN KIELESTÄ

1. *Tieteen kieli on osa sivistyneen yhteiskunnan kieltä*, joten on luontevaa, että se on perusrakenteeltaan ja -sanastoltaan samaa kuin yhteiskunnan muukin kieli. Tieteen- teko ja tieteellisen tutkimuksen tulokset ovat elintärkeä osa nykyaikaista yhteiskuntaa ja sen toimintaa, joten tieteen kieltäkään ei voi erottaa muusta kielestä itsenäiseksi saarekkeeksi. Ajattelun, koulutuksen ja toiminnan kielen täytyy voida olla sama kieli. Erikoisalojen vaatima terminologia on mahdollista lisätä yhteiselle pohjalle.

2. *Tieteellinen keskustelu ja julkaisutoiminta yhteiskunnan valtakielellä on välttämätöntä* (ainakin osittain) yhteisen ajatus- ja kokemuspohjan luomiseksi ja pitämiseksi ajan tasalla, samoin kuin yleisesti ymmärrettävän terminologian aikaansaamiseksi. Vieraskieliset käsitteet saatetaan kääntää ja

tulkita »oikein» monella eri tavalla, joten yhteisestä terminologiasta on tavalla tai toisella sovittava. Tämä käy tehokkaammin julkisen tieteellisen keskustelun yhteydessä kuin yhteyksistään irrotettuja käsitteitä pohdiskeltaessa. Kunnollista tieteellistä keskustelua ei synny ilman asiantuntevia keskustelijoita. Keskustelu täytyy ainakin osittain tallentaa kirjoitettuun muotoon, jotta siihen voidaan palata ja vedota.

3. *Tieteen kielen kohdalla ei ole kysymys joko – tai -vaihtoehtoista*. Suomen tieteen kannalta on epätarkoituksenmukaista asettaa vaihtoehtoiksi pelkästään suomi ja englantia, niin kuin usein näkee tehtävän, koska maailmassa on tehty ja tehdään tiedettä monilla eri kielillä. Useiden eri kielten käyttö on välttämätöntä myös siksi, että tutkimusperinne on jo entuudestaan monikielisiä

tä. Esimerkiksi suomen kielen tutkimusperinteeseen perehtyminen on mahdotonta ilman ruotsin ja saksan taitoa, eikä latinan taitokaan ole pahitteeksi. Viimeksi mainittu on tärkeä kieli myös termejä muodostettaessa ja tulkittaessa.

4. *Tieteellisen kirjoituksen aihe ja aiheisto vaikuttavat julkaisukielen valintaan.* Kieli- ja kulttuurispesifisiä kysymyksiä käsiteltäessä joudutaan usein käyttämään hyväksi niin paljon kieleen koodattua, julki lausumatonta ja kulttuurisidonnaista tietoa, ettei saman sisällön välittäminen onnistu yksinkertaisesti kääntämällä teksti toiselle kielelle, ei ainakaan ilman laajoja taustaselityksiä, jollaiset puolestaan saattavat vielä päähuomion pois varsinaisesta asian käsitteystä. Kaikista aiheista voi kirjoittaa kaikilla kielillä, jos välttämättä haluaa, mutta yleensä se ei kannata.

5. *Tieteellinen teksti on laadittava sen mukaan, kenen luettavaksi teksti on tarkoitettu.* Lukijoiden kielitausta, taustatieto ja omat tutkimusintressit vaikuttavat ratkaisevasti siihen, mitä he voivat ja haluavat lukea ja mitä he lukemastaan ymmärtävät. Nerokkainkin tutkimus menee hukkaan, jos se menee yli lukijan ymmärryksen, toisin sanoen jos se edustaa täysin vierasta alaa tai näkökulmaa eikä lukijalla entuudestaan ole mielessään mitään kiinnekohtia, johon uut-tietoa voi ripustaa. Sopivan kielen valinta ei yksin ratkaise ymmärrettävyyden ongelmaa.

6. *Pelkkä kielitaito ei vielä houkuttele lukemaan.* Julkaisuja on nykyään tarjolla ylenpalttisesti, ja lukijat ovat itsekkäitä. Vieraalla kielellä kirjoittaminen ei takaa sitä, että kaikki kyseistä kieltä osaavat todella lukisivat kirjoituksen. Se luetaan, jos se on tavoitettavissa ja siitä on lukijalle jotakin hyötyä tai iloa. Mitä enemmän julkaisuja tuotetaan, sitä varmemmin yksityiset julkaisut hukkuvat tekstimassaan. Omien tuotteiden määrätietoisien markkinoinnin

merkitys kasvaa myös tieteellisessä julkaisu-toiminnassa. Tutunkauppaa on tehty aina; julkaiseminen arvostetuimmista kansainvälisissä sarjoissa on tehokas, joskaan ei ainoaa markkinointikeino.

7. *Oman kenttänsä tuntevan tutkijan on itse tiedettävä ja päätettävä, millä kielellä milloinkin pitää ja kannattaa julkaista.* On absurdia, jos jokin ulkopuolinen taho, esimerkiksi tieteellisen tutkimuksen rahoittaja-organisaatio, kategorisesti ja kattavasti määrää, millä kielellä tieteellinen teksti on tuotettava ja julkaistava. Tutkijan on tiedettävä, millä kielellä sanoma menee perille sille lukijakunnalle, jolle se on tarkoitettu, ja valittava kirjoituksensa kieli sen mukaan.

8. *Tutkimuksen taso ei riipu tutkimuksen kielestä,* eikä kielestä saa tulla julkaisu-toiminnalle turhaa kynnystä. On ajanhukkaa, jos omassa perustehtävässään pätevät tutkijat joutuvat itse ja ilman ammattikäntäjän apua amatöörimäisesti kääntämään tekstejä sellaisille kielille, joita eivät täysin hallitse. Hyväkään tutkimus ei näytä hyvältä ja vakuuttavalta, jos se on kirjoitettu huonolla englannilla. Toisaalta hyväkin kään-täjä voi tuottaa huonoa tekstiä, jos hän ei tunne kirjoituksen aihepiiriä ja terminologiaa. Ongelma ratkeaa tekijän ja kään-täjän yhteistyöllä. Julkaisutoiminnan rahoituk-sessa olisi panostettava myös kääntämisen ja kielentarkistuksen osuuteen.

9. *Tieteellinen ja luova kirjoittaminen eivät ole toisensa pois sulkevia vaihtoehtoja.* Olennaista on faktojen ja fiktion pitäminen tunnistettavasti erillään, mutta tieteel-listen tosiseikkojen esittäminen, päätelmien tekeminen ja uusien näkökulmien rakentaminen voi olla — ja parhaassa tapauksessa onkin — eleganttia ja esteettisesti nautinnollista puuhaa sekä tekijälle että lukijalle.

10. *Mikään kieli ei ole muita absoluuttisesti huonompi tai parempi.* Jos tutkimus on tarkoitettu ulkomaisen tiedeyhteisön tiedoksi, se kirjoitetaan kansainvälisellä kie-

lellä, jos se on tarkoitettu kotimaan tarpeisiin, on tarkoituksenmukaista valita kotimainen kieli. Suomea koskevat ja suomalaisia kiinnostavat tutkimusongelmat eivät ole absoluuttisesti muita arvottomampia, eikä tutkimusten tai tutkimusjulkaisujen tieteellistä arvoa voi yksioikoisesti mitata

sen mukaan, kiinnostavatko ne ulkomaisia tutkijoita vai eivät. Intresseihin vaikuttavat muutkin asiat kuin tutkimusten taso. ■

KAISA HÄKKINEN
Turun yliopisto